

ITALIJSKO PREBIVALSTVO NA NARODNOSTNO MEŠANEM OZEMLJU
NA KOPRSKEM V SR SLOVENIJI

Vladimir Klemenčič *

Uvod

Narodno mešano, s slovenskim in italijanskim prebivalstvom poseljeno ozemlje na Koprskem ima tipične poteze gospodarsko hitro se razvijajočega obmejnega območja, ki predstavlja zaradi intenzivne vsestranske povezanosti s sosednjim tržaškim italijanskim ozemljem, onstran državne meje tipično obmejno regijo. Območje je industrializirano in urbanizirano, klasična statična agrarna družba pa je že skoraj razpadla (1). Obe nacionalni skupnosti uživata tod polno enakopravnost in vse možnosti enakega socialnega, kulturnega ter političnega razvoja, kar se izraža tudi v možnosti uporabe slovenskega in italijanskega jezika v javnem življenju, tako na delovnem mestu kot pri izobraževanju, rekreaciji, oskrbi in v upravi. Obe narodni skupnosti imata osnovne in srednje šole, obe sta deležni podpore v obliki štipendij za izobraževanje na vseh nivojih. Slovensko in italijansko prebivalstvo je enakopravno zastopano tudi v upravnih in samoupravnih organih ter v političnih organizacijah. Medsebojno sporazumevanje, zlasti med pripadniki mlajših generacij, je zagotovljeno z obveznim poukom italijanščine v slovenskih osnovnih šolah in z obveznim poukom slovenščine v italijanskih šolah.

Dvojezičnost tega ozemlja je izražena tudi z dvojezičnimi napisi na upravnih zgradbah, šolah, na prosvetnih, gospodarskih ustanovah ter na ustanovah uslužnostnih dejavnosti. Dvojezični so tudi topografski napisi.

Spremembe števila Italijanov v Jugoslaviji in v SR Sloveniji

Na narodno mešanem ozemlju Koprskega, v občinah Koper, Izola in Piran so našli leta 1971 2.568 pripadnikov italijanske narodnosti, na ostalem območju SR Slovenije pa 433, tako da je znašalo skupno število italijanskega prebivalstva v SR Sloveniji 3.001. V drugih republikah Jugoslavije so v istem letu našli 19.147 pripadnikov italijanske narodnosti; od tega v SR Hrvatski 17.497, v SR Srbiji 805, v SR Bosni in Hercegovini 727, v SR Črni gori 70 ter v SR Makedoniji 48. Število italijanskega prebivalstva v Jugoslaviji je v 10-letnem razdobju med zadnjima popisoma prebivalstva (1961, 1971) nazadovalo za 3.467. Število italijanskega prebivalstva se je v tem razdobju zmanjšalo v vseh republikah Jugoslavije razen v SR Srbiji in v SR Bosni in Hercegovini. Na narodno mešanem ozemlju na Koprskem pa v tem obdobju število pripadnikov italijanske narodnosti ni stagniralo (leta 1961 je bilo Italijanov 2.547, leta 1971 pa 2.568). V gibanju števila italijanskega prebivalstva se kažejo med posameznimi občinami pa tudi med posameznimi kraji na Koprskem različne tendence. V glavnem so

* Dr., red. univ. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

to tendence stagnacije. Neznatno je napredovalo število italijanskega prebivalstva le v občini Izola, od 467 v letu 1961 na 485 v letu 1971, v drugih dveh občinah - v Kopru in Piranu pa je število italijanskega prebivalstva v omenjenem razdobju ostalo skoraj nespremenjeno. V občini Koper je bilo leta 1961 872 pripadnikov italijanske narodnosti, leta 1971 pa 877; v občini Piran je bilo leta 1961 1.208, leta 1971 pa 1.206 pripadnikov italijanske narodnosti.

Velik del italijanskega prebivalstva v obravnavanih treh občinah živi v mestih in v naseljih ob obali. V Kopru je živelo leta 1961 406 pripadnikov italijanske narodnosti, do leta 1971 je to število naraslo na 467. V Izoli je v istem razdobju italijansko prebivalstvo nazadovalo od 461 na 415, v Piranu pa od 469 na 365. Število italijanskega prebivalstva je v času med zadnjima štetjema vidno naraslo v Portorožu in sicer od 83 na 138, nekoliko pa tudi v Luciji (od 211 na 234) in Seči (od 115 na 129) (Karta I).

Na celotnem dvojezičnem nacionalno mešanem ozemlju znaša delež italijanskega prebivalstva 4,4% skupnega števila (58.292); v občini Koper znaša ta delež 2,5% (od 35.445 prebivalcev), v občini Izola 4,6% (od 10.488 prebivalcev), v občini Piran pa 9,8% (od 12.359 prebivalcev). Več kot 10% italijanskega prebivalstva je v občini Koper le v naselju Kolomban, v občini Izola v naselju Dobrava, v občini Piran pa v naseljih Lucija, Parecag, Seča, Sečovlje in Strunjan. Od 5% do 10% italijanskega prebivalstva imajo v občini Koper naselja Bertoki, Hrvatini, Semedela in Šalara, v občini Izola naselja Livada in Malija, v občini Piran pa naselja Dragonja, Piran in Portorož. V vseh ostalih naseljih vseh treh občin pa je odstotek italijanskega prebivalstva nižji od 5%.

Starostna struktura prebivalstva na Koprskem

Italijansko prebivalstvo na Koprskem ima po posameznih starostnih skupinah zelo izenačeno starostno strukturo. Ta nosi v sebi posledice specifičnih migracijskih gibanj. V prvem desetletju po drugi svetovni vojni se kažejo številčno močne odselitve italijanskega prebivalstva, v novejšem času pa odseljevanje zajema predvsem prebivalstvo mlajših letnikov (2). V starostni strukturi italijanskega prebivalstva izstopa starostna skupina ostarelega, nad 60 let starega prebivalstva, ki znaša 28,9%, medtem ko je starostna skupina mlajšega, za delo sposobnega prebivalstva v starosti od 30 do 60 let zastopana z 39,4%, starostna skupina od 15 do 29 let starega italijanskega prebivalstva predstavlja le 15,1%, starostna skupina otrok, starih do 14 let, pa znaša 16,6%. Takšna starostna struktura, kot jo kaže italijansko prebivalstvo na obravnavanem območju, pa se v določenih potezah razlikuje od starostne strukture celotnega ondotnega prebivalstva.

Starostna skupina celotnega, nad 60 let starega prebivalstva tega območja procentualno ne dosega niti polovične vrednosti te iste strukture italijanskega prebivalstva, saj znaša le 11,5%, starostna skupina od 30 do 60 let starega prebivalstva je le nekoliko močnejša kot ista pri italijanskem prebivalstvu in znaša 40,7%, starostna skupina od 15 do 29 let starega celotnega prebivalstva predstavlja 25,2%, kar je za 10% več od iste starostne skupine italijanskega prebivalstva, starostna skupina v starosti do 14 let je zastopana pri celotnem prebivalstvu le nekoliko močnejše kot pri italijanskem in znaša 22,6%. Primerjava med starostno strukturo italijanskega in starostno strukturo celotnega prebivalstva na tem območju kaže v glavnem na znatno večji delež nad 60 let starih v starostni skupini italijanskega prebivalstva. Starostni strukturi prebivalstva v starosti od 30 do 60 let sta dokaj izenačeni. Starostna skupina od 15 do 29 let

pa je pri italijanskem prebivalstvu precej slabša kot pri vsem prebivalstvu tega območja. Tudi v starostni skupini pod 15 let je italijansko prebivalstvo šibkeje zastopano kot celotno prebivalstvo.

Starostna struktura italijanskega prebivalstva je v občinah Koper, Izola in Piran zelo različna. Za občini Piran in Izola je značilno, da imata obe sorazmerno velik delež italijanskega prebivalstva, ki je starejše od 75 let. V občini Izola je prebivalstva te starosti 14%, v občini Piran pa 10,6%. V občinah Piran in Izola sta sorazmerno zastopani starostni skupini do 14 let in od 30 do 60 let, italijansko prebivalstvo v občini Koper pa ima starostno strukturo močno podobno strukturi celotnega prebivalstva na Koprskem. Za italijansko prebivalstvo je značilna izenačenost razmerja med moškimi in ženskami v vseh starostnih skupinah.

Velik odstotek ostarelega italijanskega prebivalstva ter primanjkljaj mlajšega v starosti od 15 do 29 let moremo pripisati na eni strani posledicam večje odselitve v prvem desetletju po drugi svetovni vojni tedaj pod 50 let starega prebivalstva, ter nadaljnemu permanentnemu odseljivanju še za delo sposobnega italijanskega prebivalstva.

Mlado italijansko prebivalstvo si z možnostjo šolanja lahko pridobi zeleno kvalifikacijo; zaradi odprtosti državne meje, svobode gibanja, izbire dela in bivanja pa se lahko naseljuje tudi na širšem italijanskem prostoru. Svoboda gibanja ima tudi na slovenskem in drugem jugoslovanskem prostoru, vendar se tega ne poslužuje.

Šolska izobrazba prebivalstva na Koprskem

Možnosti šolanja pri italijanskem prebivalstvu se kažejo tudi v njegovi izobrazbeni strukturi. Popolno osemletno osnovnošolsko, srednješolsko, višjo in visokošolsko izobrazbo ima 46,2% italijanskega prebivalstva, od skupnega števila prebivalstva na Koprskem pa ima tako izobrazbo 49,7% prebivalcev. Če računamo, da je med italijanskim prebivalstvom velik odstotek ostarelega prebivalstva, ki si v predvojni dobi v Italiji ni pridobilo kakršnekoli izobrazbe, potem lahko ugotovljamo, da je italijansko prebivalstvo po strukturi izobrazbe izenačeno s slovenskim. Višjo in visokošolsko izobrazbo ima med italijanskim prebivalstvom 1,7% prebivalcev, od celotnega prebivalstva ima tako izobrazbo 2,9% prebivalcev, gimnazijo je absolviralo 2,4% italijanskega prebivalstva, medtem ko sta jo od skupnega števila prebivalcev absolvirala 2%.

Struktura aktivnega prebivalstva po dejavnostih

Struktura aktivnega prebivalstva po panogah dejavnosti nam prikazuje, da je zaradi prisotnosti velikega števila ostarelih kmetov znatno večji delež kmečkega prebivalstva med italijanskim prebivalstvom, in sicer 26,8%, medtem ko je pri vsem prebivalstvu na Koprskem ta delež 12,1%. V industriji je zaposlenih 22,3% v upravi pa 21,4% vseh aktivnih italijanskih prebivalcev. Od vseh prebivalcev nacionalno mešanem ozemlju je zaposlenih v industriji 28,4%, v upravi pa 16,8% aktivnih prebivalcev. Sorazmerno večji delež v upravi zaposlenega italijanskega prebivalstva kot ga ugotovljamo pri celotnem prebivalstvu (prosveta, zdravstvo, družbene in komunalne dejavnosti), je izraz dvojezičnosti v upravi, to je v tistih službah, kjer je ne glede na število pripadnikov italijanske manjšine potrebna prisotnost italijanskega prebivalstva.

Sklep pri italijanskem prebivalstvu precej slabša kot pri vsem prebivalstvu tega območja. Tudi v starostni skupini pod 15 let je italijansko prebivalstvo

Podrobna primerjava demografskih razmer med italijanskim in drugim prebivalstvom na dvojezičnem ozemlju na Koprskem je dober indikator, ki nam potrjuje izenačenost socialnega položaja obeh nacionalnih skupnosti. Manjši delež mladega aktivnega italijanskega prebivalstva v starosti od 15 do 30 let odraža tendence odseljevanja po končanem šolanju. Sorazmerno velik delež v upravi zaposlenega italijanskega prebivalstva je izraz enakopravnosti uporabe obeh občevelnih jezikov, velik delež zaposlenih v sekundarni dejavnosti (industrija) pa je prav tako izraz enakopravne možnosti za zaposlovanje obeh nacionalnosti v tistih dejavnostih, kjer v vsem povojnem razdobju raste število delovnih mest in je zato največja možnost za zaposlitev.

Literatura

1. Vladimir Klemenčič, K. Ruppert, Zur Raumrelevanz der Grundfunktionen in wirtschaftsgeographischen Strukturmuster Sloweniens, Münchner Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeographie, Band 7, München 1973, str. 63-73 (s 14 kartami v priloqi).
2. J. Titl, Socialnogeografski problemi na Koprskem podeželju (doktorska disertacija), Koper 1965, stran 165.

Analize za Italijane v Sloveniji so bile opravljene na osnovi rezultatov uradnih popisov prebivalstva 1961 in 1971, ki nam jih je posredoval Zavod SRS za statistiko. Podatke o številu Italijanov po republikah SFRJ smo črpali iz publikacije Popis stanovništva i stanova 1971, Zvezni zavod za statistiko, Beograd 1972.

Statistične in kartografske analize je opravila Boža Antonič, sodelavka Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani. Raziskavo je financiral Sklad Borisa Kidriča v Ljubljani.

Struktura aktivnega prebivalstva po dejavnostih:

Struktura aktivnega prebivalstva po panogah dejavnosti nam prikazuje, da je zaradi prisotnosti velikega števila ostarelih kmetov znatno večji delež kmečkega prebivalstva med italijanskim prebivalstvom, in sicer 25,8%, medtem ko je pri vsem prebivalstvu na Koprskem ta delež 12,1%. V industriji je zaposlenih 22,3%, v upravi pa 21,4% vseh aktivnih italijanskih prebivalcev. Od vseh prebivalcev na nacionalno mešanem ozemlju je zaposlenih v industriji 29,4%, v upravi pa le 16,8% aktivnih prebivalcev. Sorazmerno večji delež v upravi zaposlenega italijanskega prebivalstva kot ga ugotavljamo pri celotnem prebivalstvu (poveda, izobrazba, družbene in komunalne dejavnosti), je izraz dvojezičnosti v upravi, tistih službah, kjer je ne glede na število pripadnikov italijanske manjšine prisotna prisotnost italijanskega prebivalstva.